

URL: <https://doi.org/10.1177/1757913920967040> (дата звернення: 27.09.2024).

3. (N.d.-a). Grandchallengesforsocialwork.org. Retrieved October 8, 2024.

URL: <https://grandchallengesforsocialwork.org/wp-content/uploads/2015/03/Social-Isolation-3.24.15.pdf> (дата звернення: 26.09.2024).

4. (N.d.-b). Gilc.Global. Retrieved October 8, 2024.

URL: https://www.gilc.global/_files/ugd/410bdf_62e236db3a7146cd9f2654877a87dbc6.pdf (дата звернення: 26.09.2024).

5. (N.d.-c). Gov.uk. Retrieved October 8, 2024.

URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5e398d21e5274a08e229ca11/Evidence_scope_on_loneliness_and_social_work.pdf (дата звернення: 27.09.2024).

Максим Вербієнко,

здобувач другого рівня вищої освіти

спеціальність 231 Соціальна робота,

ОПП: «Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Практична психологія»,

ДЗ «Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: **Катерина Ігнатенко**

Кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної роботи

ДЗ «Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка»

ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ РЕСУРСІВ КАНДИДАТІВ У ПРИЙОМНІ БАТЬКИ

Постановка проблеми. Соціально-психологічні особливості дітей, які виховуються поза сім'єю, складаються під впливом негативних умов проживання. У дітей-вихованців інтернатних закладів спостерігається деформація особистості в когнітивній, мовленнєво-руховій, емоційній, особистісній сферах, що заважає їхньому розвитку, а іноді унеможлиблює формування позитивних якостей. Наявна в Україні система державних соціально-виховних інститутів зорієнтована на колективні форми виховання дітей і в сучасних умовах не може забезпечити випускникам необхідних навичок самостійного життя, професійної орієнтації, здатності адаптуватися у відкритому соціальному середовищі [4].

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури показує, що проблема становлення дітей в прийомній сім'ї й соціального супроводу, є міждисциплінарною і розглядається в соціальних, психологічних, педагогічних і медичних дослідженнях.

Сирітство, як соціальне явище вивчають О. Безпалько, Л. Волинець, І. Іванова, А. Капська, О. Карпенко та ін. Розвитку та становленню в Україні прийомних сімей, їх соціальному супроводу присвячені роботи Л. Волинець, Г. Бевз, В. Кузьмінського, О. Нескучаєвої, Г. Лактіонової, Ж. Петрочко, З. Кияниці, Л. Петушкової, Н. Комарової, І. Пеші та ін.

Мета нашого дослідження: дослідити можливості прийомних батьків формувати прив'язаність у дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Важливим етапом у неформальній оцінці кандидатів на роль прийомних батьків є підхід з опорою на аналіз сімейної системи, що дозволяє більш точно оцінювати ризик спричинення шкоди, включаючи сексуальні зловживання. Це важливо, оскільки подібне трапляється при усвідомленому або неусвідомленому потуранні або навіть провокації з боку інших членів сім'ї.

Ефективність сімейної системи визначається за такими показниками: здорове функціонування сім'ї, її адаптаційний потенціал, психологічна готовність членів сім'ї до виконання нових соціальних ролей, свідоме прийняття рішення та підтримка його ініціатора як значущої батьківської фігури, особистісний потенціал прийомних батьків (любов, щирість, зацікавленість, комунікативні вміння тощо) [5].

Для якісної оцінки сімейної системи та її членів використовуються ресурси й резерви кандидатів у прийомні батьки, які мають індивідуально варіативний характер. Ресурси розглядаються як запаси, засоби, можливості, якими володіє прийомна сім'я і які можуть бути задіяні безпосередньо, а резерви – як додаткові ресурси, наявність яких указує на „достатність” для розвитку прийомних батьків та сім'ї загалом. Резерви потрібні в екстрених ситуаціях і слугують джерелом підтримки здорового функціонування сім'ї, відновлення її виховного потенціалу.

Ресурси кандидатів у прийомні батьки можна поділити на *внутрішні* (індивідуальні, сімейні) та зовнішні. Внутрішні включають матеріальні ресурси (прибуток, умови проживання, транспорт), інформаційні ресурси (наявність та доступність інформаційних джерел, рівень поінформованості та компетентності прийомних батьків), технологічні ресурси (методи виховання, транспортне забезпечення), людські ресурси (особистісні характеристики, рівень освіти та культури, компетенції щодо догляду за дітьми) та соціальні ресурси (комунікація, згуртованість, склад сім'ї та її структура, функціональна спроможність). *Зовнішні* ресурси включають матеріальне утримання дитини, гонорари прийомних батьків, інформаційно-методичне забезпечення служби підтримки, кваліфікаційні та особистісні характеристики соціальних працівників, ресурси місцевості та громади [2].

Робота із сім'єю загалом дає соціальним працівникам більше можливостей для надання допомоги та підтримки. Однак оцінка сім'ї пов'язана з більшістю тих же проблем, що й оцінка особистості: вона досить тривала й складна та, на жаль, суб'єктивна, зберігаються проблема відмови та небезпека психотравми кандидата.

Усвідомлення всіх названих проблем призвело до створення нового підходу, орієнтованого на оцінку здатності виконувати виховну діяльність. Якщо виховання дитини – це робота, яка складається з виконання конкретних завдань, то, приймаючи рішення про здатність сім'ї виховувати дитину, потрібно оцінювати не якості людини, а її компетентність як вихователя. Компетентність можливо виміряти лише маючи стандарти й критерії. Критерієм є поставлене завдання, на основі якого складається опис вимог до цієї роботи. Оцінка проводиться для того, щоб визначити можливість кожного кандидата в прийомні батьки та сім'ї загалом при наявності певних знань, умінь та якостей упоратися із завданням [1]. Перелік позицій, які можна оцінювати як ресурси/резерви кандидатів представлені в таблиці.

Таблиця 1.

Перелік позицій, які можна оцінювати як ресурси/резерви кандидатів

<i>Ресурси</i>	<i>Внутрішні (індивідуальні, сімейні)</i>	<i>Зовнішні</i>
Матеріальні	Прибуток; умови проживання, які дають простір усім членам сім'ї; транспорт; дача	Матеріальне утримання дитини; гонорари прийомних батьків; спонсори; благодійна допомога
Інформаційні	Наявність та доступність інформаційних джерел (телевізор, комп'ютер, Інтернет-мережі, періодичні видання, книги); рівень поінформованості та компетентності прийомних батьків	Інформаційно-методичне забезпечення служби підтримки; компетентність та доступність соціальних працівників; консультації у друзів, учителів, знайомих
Технологічні	Комплекс притаманних сім'ї методів виховання (стиль спілкування, способи розв'язання конфліктів, покарання та заохочення, спосіб проведення дозвілля та ін.); транспортне забезпечення	Методи професійної підтримки: тренінги, групи взаємопідтримки, літня школа, консультування, психотерапія, психодіагностика, індивідуальні бесіди тощо; готовність освітніх та медичних закладів працювати з прийомними дітьми
Людські	Індивідуальні особистісні характеристики прийомних батьків; рівень освіти та культури; компетенції щодо догляду за дітьми	Кваліфікаційні та особистісні характеристики соціальних працівників; мережа підтримки (родичі, знайомі, друзі, соціальна адаптація сім'ї)
Соціальні	Сімейні: комунікація – відкритість/закритість сім'ї, вільний доступ до	Ресурси місцевості та громади (громадські та релігійні організації, місце роботи прийомних батьків,

Ресурси	Внутрішні (індивідуальні, сімейні)	Зовнішні
	інформації; згуртованість – рівень емоційної підтримки в сім'ї, досвід змін, гумор; склад сім'ї та її структура – демократичність у розподілі владних повноважень, взаємодія між подружжям, взаємодія між дітьми, хто приймає рішення; функціональна спроможність (взаємозамінність ролей).	освітні заклади, клуби, гуртки); сформована позитивна громадська думка щодо виховання дітей у прийомних сім'ях; позитивне ставлення громади (сусідів, співробітників).

Оцінка ресурсів та резервів кандидатів у прийомні батьки є важливим аспектом процесу прийняття рішення про здатність сім'ї формувати прив'язаність та забезпечувати здоровий розвиток дитини. Ретельне вивчення цих аспектів дозволяє соціальним працівникам ефективніше допомагати та підтримувати прийомні сім'ї, знижуючи ризики та підвищуючи шанси на успішну адаптацію дитини.

Усвідомлення всіх названих проблем призвело до створення принципово нового підходу – підходу, орієнтованого на оцінку *здатності виконувати виховну діяльність*. Цей процес розпочався в кінці 1980-х років і йде до цих пір. Суть цього підходу: якщо виховання дитини – це робота, яка складається з виконання конкретних завдань, то, приймаючи рішення про здатність сім'ї виховувати дитину, потрібно оцінювати не якість людини, а її компетентність як вихователя. Компетентність можливо виміряти лише маючи стандарти й критерії. Критерієм є поставлене завдання. На основі критеріїв складається опис вимог до цієї роботи. Оцінка проводиться для того, щоб визначити можливість окремо кожного кандидата в прийомні батьки та сім'ї взагалі при наявності певних знань, умінь та якостей упоратися із завданням.

Висновки. Сьогодні в Україні реалізовується, на нашу думку, оптимальний і найбільш ефективний комплексний підхід відбору й підготовки кандидатів у прийомні батьки, що поєднує й формальну оцінку здатності кандидатів у прийомні батьки прийняти дитину-сироту, й оцінку особистості, й сімейну систему, і здатність виконувати виховну діяльність відносно прийомних дітей.

Отже, реалізуючи цей підхід, при проведенні обслідування сім'ї повинні бути прийняті до уваги особистісні якості майбутніх прийомних батьків, їхні здатності до виконання обов'язку виховання дітей, взаємини з іншими членами сім'ї, які живуть разом з ними, інтереси та мотиви, які спонукають їх узяти дитину.

Список використаних джерел:

1. Ігнатенко К. В. Сутність та структура готовності прийомних батьків до виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Електронне наукове фахове видання «Науковий вісник Донбасу». Педагогічні науки.* 2010. № 4 (12). URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN12/> (дата звернення: 11.08.2024).
2. Мухіна Н. В. Психолого-педагогічні аспекти становлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до умов життя в сім'ї. *Педагогічна освіта: теорія і практика.* 2005. №3. С. 52–56. 2.
3. Пеша І. В. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, (проблеми реформування). К.: Логос, 2000. 136 с.
4. Попов Д. О. Соціально-педагогічні умови становлення дитини в прийомній сім'ї. *Збірник матеріалів Всеукраїнської студентської інтернет-конференції «Соціальна робота: виклики сьогодення» (м. Полтава, 25 квітня 2023 р.)* Полтава: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. С. 51-54.
5. Про охорону дитинства. Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III. *Збірник нормативно-правових актів у сфері захисту прав дітей.* К.: Дитячий фонд ООН „Юнісеф”, 2022. 318 с.
6. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. 2 *Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми / А. В. Аносова, О. В. Безпалько, Т. П. Цюман та ін. / За заг. ред.: Т. В. Журавель, З. П. Кияниці.* Київ, 2017. 352 с.
7. Штокалюк Ю. Війна і сирітство: скільки дітей в Україні залишилися без батьків та як змінився рівень їхнього усиновлення. *Юридична газета online.* 26 травня 2023 р. URL: Війна і сирітство: скільки дітей в Україні залишилися без батьків та як змінився рівень їхнього усиновлення. *Юридична Газета (yur-gazeta.com)* (Дата звернення: 12.12.2023.).

Степан Ганджа,
*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

ЗМІСТОВІ СКЛАДОВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ (ВПО) В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Категорія «соціальний захист внутрішньо переміщених осіб (ВПО)» – це комплекс правових, економічних, соціальних та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення основних прав, підтримки, адаптації та інтеграції людей, які змушені залишити свої місця постійного проживання внаслідок конфліктів, воєнних дій чи інших надзвичайних обставин. Саме тому, соціальний захист ВПО виступає як певний механізм реалізації їх прав, збереження та забезпечення людської гідності й сприяння повноцінному поверненню до нормального життя.